

iniquitatem alienis sordibus polluaris, ne, dum cupis alios de pelago liberare, deterius ipse corruias in profundum potius, igitur quibus non potes sine detrimento prodesse operiens charitate benigna illi summæ sapientiæ derelinque, quæ bona novit eligere de malis quibuscunque, sic in omnibus bonis pariter, atque malis spirituales Deo concedente poteris reperire profectum. Decimumseptimum, ut cor tuum serves omni custodia, solisque spiritualibus exercitiis deditum nullæ tibi exercitium visibilium rerum imagines imprimantur, ut a creaturis omnibus alienus liber possis omnium Creatori vacare. Decimumoctavum, ut imaginem ac similitudinem majestatis divinæ considerans in omnibus hominibus, ita omnes diligas intimo charitatis affectu omniumque et maxime infirmorum, et quorumcumque indigentium curam geras, dummodo circa spiritualia non fiat tibi nociva destructio, sicut bona mater diligit, atque curat unicum filium prædilectum. Decimumnonum, ut continue mentem tuam ita habeas cum Deo ordinatam, quæ omne tempus tuum exercitium semper tam mentis quam corporis sit oratio, omniaque exercitia, servitia, et maxime viliora, vel humilia cum tanto facias charitatis fervore, ac si ea Christo corporaliter exhiberes, quod certe potes, et debes, et veraciter cogitare, quia Christus dicit in Evangelio: *Quod uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis* (Matth. xxv, 40). Vigésimum, ut honorem et reverentiam omnibus exhibeas tam debitam quam devotam, et sanctissimam obedientiæ normam non solum in magnis et arduis, sed etiam in minimis, qui pupillam oculi studeas custodire illæsam, obediensque quidem non solum majoribus et prælatis, sed etiam omnibus te subjiciens quibuscunque abnegando te ipsum pro Christo in omnibus et differentibus, altius, studeas facere voluntatem, in nullo te præbens alicui onerosum, sed potius in charitate Christi, et diligens universos te ipsum communiter omnibus gratum reddens, affabilitates, amicitias, familiaritates fugias singulares, præ omnibus autem cavens, ne unquam verbo, facto, vel gestu alicujus rancoris, odii, clamoris, injuriæ, turbationis, murmurationis, detractionis scandali, vel adulationis, et quorumcumque similium aliqua ratione, vel modo per te, vel per alium causa vel occasio fias. Vice-simum primum, ut virtutes vel gratias spirituales, quas per te, vel in te divina largitio operari dignatur, tribulationesque, et prælia virtutum, quæ proposita, et similia ab omnibus studeas quantum potes, iis tamen exceptis, quæ proprio sacerdoti in propria debent accusatione detegi, nisi forte alicui tuo spirituali, et probato amico ei spiritualis utilitatis causam revelares, cujus consilium vel doctrinam in hujus tibi credas posse conferre, sollicitus semper furare tempus ubique, ut possis solitariæ orationi vacare, et tacendo sedeas solitarius elevatus desiderio ad superna. Vicesimum secundum, ut solutus ab omnibus nihil tenere desiderans, jam contemptis omnibus charis, tanto mentis conatu

desiderii, quæ fervore circa universorum Creatorem intendas, ut qui omnium inferiorum oblitus quidquid agas ubicunque steteris, et quibuscunque negotiis impliceris die ac nocte, omni momento, et omni hora Deum semper habeas in memoriam, credens, et cogitans te semper esse coram eo verissime, et cogitans ipsum undique te conspiciere, hæc cogita cum maxima reverentia, timore pariter et tremore, cum summa discretionem, et ardentissimo amore nunc ante pedes immensæ majestatis ejus prostratus corde amarissimo peccatorum veniam postulando; nunc sacratissimæ passioni Filii Dei gladio compassionis confossus, coram ejus cruce vulneratus cum eo, lacrymosus, et flebilis appendo; nunc totius vitæ decursum tuæ obliquitati, velut rectitudinis lineam proponendo; nunc innumerabilia, et immensa ejus beneficia mente pertractans gratiarum actionibus insistendo; nunc stimulis alicujus amoris ardentissimi punctus ipsum in creaturis omnibus intuemus; nunc potentiam, nunc sapientiam, nunc bonitatem ejus et clementiam attendens, eum magnifice in cunctis operibus suis collaudando; nunc desiderio patriæ cœlestis attractus gemebundis suspiriis anhelando; nunc circa nos viscera inexistentis charitatis considerans lætambunda et excellentissima admiratione, corde et animo in Christo deficiente; nunc te præcipitem tenentem fugientem, nunc enim te tenentem, sublevantem et attrahentem; nunc ingratum te per omnia existentem, considerans ineffabilibus divinæ misericordiæ tibi visceribus patefactis, nimio in eum charitatis ardore te conferens totum in fletibus resolvendo; nunc vero occultissima, profundissima, admirabilissima, et summa arcana, nimiumque stupenda judicia justitiæ ejus diligenter attendens eum in omnibus sceleribus, et constans cum summo amore, ingentique timore descendens suppliciter, et humiliter venerando præ omnibus, aut continuam et vivam memoriam ipsius sacratissimæ passionis. Vicesimum tertium, ut super custodiam tuam vigiles omni tempore ab antiqui hostis fraudibus, quæ sæpe se in angelum lucis transfigurans in omni via hominum laqueos tendit et retia, ut animas nostras valeat captivare, sollicitudine cautissima venantium laqueos fugiens, sicut passer, tantæque parvitatatis humilitate sancti in oculis tuis fias, ut nec subtilissima ejus retia te valeant continere, a quibus sane tunc poteris liberari illæsus, cum effectus fueris Israel, continue mentalibus oculis videns Deum, quia neque dormitabit, neque dormiet ejus custos. Vicesimum quartum, ut tenens indefessum instituti sancti rigorem sacris ardoribus cœlestium desideriorum succensus, mentis ac corporis munditiæ pulchritudinem, innocentiam puritatem, conscientiam rectitudinem illibate conservans, curam diligentissimam tenens, ne tenendo unquam in aliquo respicias. Ad quod diligentius, et purius conservandum quotidiana discussione septies in die examines vitam tuam, semper vide post

quamlibet canonicam horam, an ambulationis dignæ Deo sine macula justitiæ et sanctitatis. Et quod nemo est, qui sic justitiam et disciplinam servet, ut nihil penitus negligat vel omittat, et ideo necessarium est, ut ad penitentiæ lavacrum recurrens cum dolore et gemitu sæpissime tuæ accusationi insistas, in qua quidem accusatione sicut confessione integre veraciter et pure, sine omni velamine excusationis vel occultationis, per ordinem omnes tuos recensendo defectus tanquam Deo sacerdoti dicens ore proprio intimare, narrando proprias omissiones, quas in his, quæ sunt ad Deum, fecisti, et maxime in oratione quantum supplicem ejus actum mentalem scilicet, et vocalem defectus in observatione justitiæ

quantum ad primum, post hæc commissiones, quas egisti ex mala custodia sensuum, et sensibus adjacentium affectionum et cogitationum. Quam quidem confessionem semper debet contritio et satisfactio comitari; deleas de offensis non solum magnis, sed etiam et modicis, et dolendo caveas reiterare culpam, semper studens causas et occasiones peccati præcidere, quantumcumque per amorem etiam videantur tibi esse conjunctæ, quod juxta Salvatoris justitiam, sententiam, erudendus est oculus scandalizans, imo occasiones peccati, quæ quidem apparent nobis nimium delectabiles, etiamsi nobis multum displiceant eorum affectus, unde fortissimum est in hac pugna certamen.

APPENDIX AD EPISTOLAS S. BERNARDI. 1111

I.

EPISTOLÆ DUBIÆ VEL SPURIÆ.

EPISTOLA CDLXI.

AD MATTHEUM ALBANENSEM EPISCOPUM.

Super Evangelio Lucæ, cap. xvi, 1-9: « Homo quidam erat dives qui habebat villicum. »

Reverentissimo domino suo MATTHEO venerabili Dei gratia Albanensi episcopo, frater BERNARDUS, utique suus quidquid servus domino et filius patri (1112).

Quod a Roma per dominum SERVULUM charissimum nostrum Velvacensem abbatem supereminentia magnitudinis vestræ parvitati meæ mandaverat, videlicet ut ea quæ super evangelium de villico iniquitatis Deus mihi dixisse donaverat, vobis transcriberem, etsi sero nunc tandem non minimum pavidus, ne quid ibi insulsum vos offendat, transmittito. Super hoc igitur quæso vos in me pietatis et charitatis abundare visceribus, quatenus et ignoscatis mihi quod distuli et emendatis vobis incorrectum quod obtuli. Auctoritati namque prudentiæ vestræ

reservari id ad corrigendum, et suppliciter offero, et cultellum qui vulgo *Quinivers* nuncupatur, habens de ebore manubrium cum chartula mitto, quatenus imposturam quam avulsione dignam adjudicaveritis, meo gladio succidatis. De cætero autem precor vestræ pietatis abundantiam, ne in orationibus vestris obliviscamini mei, quia sine oblivione quotidie vestri memor, ubi propensius postulo misericordiam Dei. Valete.

Explicit epistola.

LECTIO SANCTI EVANGELII:

In illo tempore dixit Jesus discipulis suis parabolam hanc, etc.

368 EPISTOLA CDLXII (1113).

AD QUOSDAM NOVITER CONVERSOS (1114).

Hortatur ad constantiam propositi vitæ religiosæ et ne anteactæ vitæ peccatis se detererri sinant.

1. Super bono nuntio quod de vobis auribus no-

ætati S. Bernardi conveniunt. Hanc tamen epistolam suspectam et pro adulterina habemus: verum non fuit ideo prætermittenda. Referenda videtur ad annum 1133 MART.

(1113) Antea epistola 385.

(1114) Etsi hæc epistola pia est, nescio quid tamen contortum ac elaboratum habet, quod Bernardi genium et dicendi facilitatem non sapit. Et in ipso epistolæ contextu quiddam habetur Bernardi sententiæ non satis conveniens. Hanc invenimus in uno codice. Vaticano, notato 663; et quidem extra ordinem aliarum epistolarum, post « homiliam B. Bernardi de Contemptu mundi, » sub hoc titulo, « Epistola ejusdem consolatoria, » quo ex codice quædam loca hic emendavimus. Fortasse ex illarum est numero epistolarum, quas Bernardi jussu ejus notarii quandoque suo marte scribebant.

(111) Hæc Appendix continet S. Bernardi dubias spuriasve epistolas nonnullas; quasdam item a Nicolao Claræ-Vallensi ejus nomine scriptas; tum epistolas ad eundem a diversis hominibus scriptas; ad hæc chartas Bernardi; cum quibusdam aliis monumentis quæ ad illustrandas Bernardinas epistolas conducere visa sunt. Omnia partim ex libris editis, partim ex mss.

(1112) Epistolam hanc descripsimus ex manuscripto codice Verdinesi, ubi exstat post Vitam et Miracula S. Bernardi abbatis Claræ-Vallensis. Matthæus Albanensis episcopus, cui inscribitur, ex monacho Cluniacensi factus Prior Sancti-Martini a Campis, inde creatus est cardinalis et episcopus Albanensis, apostolicæ Sedis in Gallia legatus, ad quem exstat sancti Bernardi epistola 21. Servulus seu Serlo, de quo epistolæ initio, Belvacensis Sancti-Luciani monasterii abbas erat, quæ omnia

stris insonuit, vehementer gavisus est anima mea et exultavit cor meum in Domino, qui vos præsavit et prædestinavit conformes fieri imaginis Filii sui, et vocare dignatur, ut in præsentibus justificet, et glorificet in futuro. Benedictus Deus et Pater Domini nostri Jesu Christi, qui jussit lumen suum splendescere in cordibus vestris: quatenus contemnescentes hujus sæculi vanitates et insanias falsas, ad gloriandum in spe gloriæ filiorum Dei de intimis animæ medullis trahatis suspiria; eligentes et proponentes abjecti esse in domo Dei nostri, magis quam habitare in tentoriis peccatorum. Confirmet autem Deus in vobis bonum quod inspiravit propositum, ne antiquus et inimicus hostis humani generis vos vel a proposito avertere, vel subvertere possit in proposito: ne videlicet blandiente vobis vana et insana hujus sæculi delectatione, ad perficiendam carnis curam in desideris animum denuo revocetis, quod est averti a proposito: aut in ipso religionis introitu, lenocinantibus imperfectioni vestræ extrinsecis consolationibus, carni potius quam spiritui consulatis, quod est in proposito subverti. Quidam enim sæculo abreunntiaturi (ut salva pace omnium dixerim) illorum maxime conversationem æmulantur, quibus majorem sollicitudinem incutit carnis suæ fragilitas, quam spiritus infirmitas. Unde gravioribus relictis turpitudinibus, crapulæ tamen applaudunt et tam ciborum quam potuum exigunt superfluitatem: non satis diligenter animadvertentes, multa licere quæ non expediunt, quia profectum penitentis graviter impediunt.

2. Super hac re, charissimi, consulatis eum qui, quod impossibile est cujuscunque legis observantia, in quo infirmatur per carnem, de peccato damnavit peccatum in carne, ut justificatio legis in his impleatur, qui non secundum carnem ambulant. *Quicunque enim in carne sunt*, sive in habitu, sive extra habitum religionis, si verax est, imo quia verax est Apostolus, *Deo placere non possunt* (Rom. viii, 8). Multum enim citra profectum proficit, imo infra imperfectum vehementer deficit, cujus gula deus est. Consulatis, inquam, Dominum nostrum Jesum Christum, qui non solum langoribus, sed et nostris erroribus volens mederi, de secreto suo ad publicum nostrum prodiit; et inter hæc et illa afferens remedium, sicut langores evacuavit moriens in cruce, ita et errores destruxit, et mores instruxit, dum vixit in carne. Ipse nimirum utpote qui peccare non poterat, et universorum Dominus erat, cum mundi hujus deliciis libere et juste uti potuisset, voluntariam paupertatem tamen tam diligenter amplexus est, ut nec etiam haberet ubi caput suum reclinaret. In cujus paupertatis executione tantam exhibuit Patri obedientiam, ut non solum delicias, sed et se ipsum sibi abnegaverit, petens in omnibus non suam, sed Patris fieri voluntatem. Qui ergo hominem errantem in solitudine et in iniquo venerat reducere in viam rectam, ut iret in civitatem babilionis; salubriorem et securiorem redeundi viam

A exemplo suæ conversationis nobis ostendit, nihil proprium in mundo possidens, Patri obediens usque ad mortem. Ejus ergo exemplo deliciae nobis fugiendæ sunt, et bonum obedientiæ toto mentis ac corporis conatu amplectendum: ut qui inobediendo recessimus a Deo, per obedientiæ legem redire mereamur. Sed sunt qui dicunt: Ut quid in miseria tormentorum affligemus animas nostras, cum Deus non delectetur in cruciatibus et licite mundo utentes salutem invenire possimus?

3. Filii hominum ut ad vos verbitur Apostoli, *hoc sentite in vobis quod et in Christo Jesu: qui, cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est, esse se æqualem Deo; semetipsum exinanivit, formam servi accipiens* (Philipp. ii, 5-7). Si ergo hoc sentitis de ipso, quod licet justa et æquali prærogativa majestatis, formam Dei habere posset et exhibere, ipsam tamen exuit et induit servilem; non ut aliquid in se evacuaret usurpatum, sed ut nostrum reprimeret supercilium: si hoc, inquam, sentitis de ipso; propter hoc ipsum et vos vestram exinanitatis transitoriam felicitatem, ei qui se pro nobis miserum fecit, cum miser non esset, vicem rependentes, non de vobis faciendo quod non estis, sed in vobis ostendendo quod estis: ut quos facit miseros necessitatis conditio, miseros fateatur voluntatis devotio.

4. Itaque, dilectissimi, ut ad vos redeam, in hac valle lacrymarum et miseriarum, si christiani estis, ea via qua Christus ambulavit et ipsi ambuletis. Væ homini duabus viis ingredienti (Eccli. ii, 14). Si enim caro et sanguis regnum Dei possidere non possunt (I Cor. xv, 50); carnalibus profecto consolationibus spirituales sociari impossibile est. Qui ergo debitorem et procuratorem carnis se constituit, ut magis sterilem pascere, quam viduæ studeat benefacere, nullum religionis jugum quamlibet leve, quamlibet suave videatur, ei tolerabile est. Unde contingit ut neque hic, ubi sine murmure esse non potest, neque in futuro, ubi pœnam murmurationis tolerari necesse est, pacem inveniat. Ubi autem non est pax, nec Deus, quia in pace factus est locus ejus (Psal. lxxv, 3). Jugum tamen Dei suave est et onus leve (Matth. xi, 30). Sed quibus? Spiritui ejus et qui eo aguntur (Rom. viii, 14). Qui sunt illi? Non servi carnis, sed filii Dei. Vultis cognoscere filios Dei? Qui spiritu facta carnis mortificant, quorum membra templum sunt Spiritus sancti, quem a Deo acceperunt: ut jam non sint sui, nec sibi vivant, sed ei qui pro ipsis mortuus est et resurrexit, empti videlicet pretio magno pretiosi sanguinis Christi. Unde et portantes eum et glorificantes in corpore suo, utique honorificant eum: quia non solum coram Deo, sed etiam coram hominibus confitentur eum. *Qui autem confitetur eum coram hominibus, confitebor*, inquit, *et ego eum coram Patre meo* (Matth. x, 32).

5. Bonum est ergo confiteri Domino in gratiarum actione, bonum est quoque confiteri Dominum in

operum exhibitione: ut Christus nos confiteatur in districta singulorum examinatione, quando nos oportuerit manifestari ante tribunal ejus, ut unusquisque referat propria corporis, sive bonum, sive malum, prout gessit in corpore (II Cor. v, 10). Harum utrarumque confessionum, et ejus qua homo confitetur Deum, et ejus qua Deus confitetur hominem, si vultis esse participes, nolite ulterius evagari in exterioribus, diffusi in vanitates et insanias sæculi: sed reversi ad vos intrate ad cor vestrum, ubi sine dubio regnum Dei est. Regnum enim ejus intra vos est (Luc. xvii, 21). Quid est hoc regnum? Sana et libera voluntas hominis, ita se conformans voluntati Dei, ut nihil velit quod sciat ei displicere; nihil nolit quod sciat ei non placere. Primum ergo quærere regnum Dei, ut liberetur et sanetur voluntas vestra, veneno sæculi graviter imbuta vel corrupta; et omnia corpori necessaria adjicientur vobis. Nolite solliciti esse de corpore quod est hæreditas vermium: sed solliciti estote de anima, quæ ad imaginem Dei facta est, quomodo revelata facie gloriam Dei speculetur, et in eandem imaginem reformetur, et transformetur a claritate in claritatem, tanquam a Domini spiritu.

6. Quid dulcius fratres mei, quid jucundius, quid sanctius inter corporea corpore Christi? Et tamen dictum est Apostolis: *Nisi ego abiero, Paracletus non veniet*. Dum enim corporali Christi præsentia videntur et audiendo delectati sunt, nunquam eis perfecte datur, sed semper promittitur Spiritus sanctus. Etenim **370** inquit, *cum assumptus fuero, mittam eum ad vos* (Joan. xvi, 7). Christo enim adhuc vivente in carne, nonne Petrus negavit ad vocem ancillæ? Christo autem assumpto et misso Spiritu sancto, nonne ibant gaudentes Apostoli a conspectu concilii, quoniam digni habiti sunt propter nomen Jesu contumeliam pati? (Act. v, 41.) Longe ergo eminentior et dulcior virtus Spiritus sancti, quam delectatio corporis Christi. Quod si tam excellentis et beati corporis carnalis delectatio potuit ab Apostolis ne avertere Spiritum sanctum, sine cujus affectione nihil quod bonum est potest amari, sine cujus virtute nihil salutaris oneris potest tolerari: vos ipsi judicate an non miseri sunt et insani, qui ad religionem venturi, delicias corporis quærunt. Venientibus quippe ad religionem non est consideranda carnis fragilitas, ut ei delicate subserviat, sed impedimenta fervoris spiritus, ut sollicite fugiantur.

7. Festinate ergo fieri pauperes spiritu, et inopes rebus, ut Dominus sit sollicitus vestri. Hujusmodi enim paupertatis, voluntariæ videlicet, et ex volun-

(1115) Non putamus id dicturum fuisse Bernardum: nec damnationem æternam, in qua nulla erit humanæ voluntatis cum divina consensio, imo obstinata ac detestanda ab ea defectio, in sententia Bernardi fuisse de genere rerum illarum, quas divini voluntati committere debeamus volentes. Id patet ex sermone 25 de Diversis, ubi distinguens ea quæ a Deo sub conditione, et quæ absolute petere

tate necessariæ, via secunda et recta est: alioquin Christus eam non fuisset ingressus. Cæteræ viæ, etsi bonæ sint, plenæ tamen sunt latronibus. Semita hujus paupertatis, quia ardua est, et pauci per eam ascendunt, insidias latronum insidias, ubi frequens non est transitus viatorum. Dico vobis in veritate, quæ Deus est, et experto credite: quia hæc via quanto arctior, quanto molestior videtur in ingressu, tanto lætior, tanto jucundior invenitur in progressu. In ingressu exigit meritum, in progressu rependit præmium. Etenim non solum in futuro vitam æternam possidebitis, sed et in præsentibus centuplum accipietis, non solum in bonis spiritualibus, sed et in temporalibus, si cor non apposueritis. Ipsa siquidem bona temporalia, sunt, si non amantur, licita; si amantur, illicita. Sive autem amantur, sine non amantur, non multum expediunt, quia quadam sui dulcedine cor possidentis cito subvertunt. Quæ vobis dubitandi occasio? Pauca relinquitis cum sollicitudine, totum mundum assumetis in possessionem sine sollicitudine. *Omnia enim vestra sunt, sive mundus, sive vita, sive mors, sive præsentia, sive futura: omnia, inquam, vestra sunt*. Tamen vere subjungi potest, *Vos autem Christi, sicut Christus Dei* (I Cor. iii, 22, 23): id est, si, sicut Christus in omnibus operibus suis Patrem suum glorificavit, ita et vos in omni actu vestro ejus gloriam quæsieritis.

8. Si enim Christus in operibus vestris apparuerit gloriosus, a quo vobis trepidandum est? Ipse utique solus est, in cujus manu sit salus, et condemnatio nostra. Si condemnat, benedictum sit nomen ejus, quia sic meruimus (1115): si salvat, gloriosum sit nomen ejus, quia superabundavit misericordia iudicio. Pater enim omne iudicium dedit Filio. Quis tamen est qui condemnet Jesus Christus? pius, inquam, et dulcis Jesus, qui mortuus est pro delictis nostris; qui resurrexit propter justificationem nostram; qui est ad dextram Patris, ubi etiam interpellat pro nobis? Militans in terra, regnans et in cœlo, nihil sinit nisi nostram salutem: et ipse fugientibus ad se referet confusionem? Absit! Quantumcunque gravis se ingerat memoriæ meæ recordatio scelerum meorum, quantumcunque me deterreat præterita vitæ meæ horribilis consideratio, faciant alii quod censuerint expedire; ego semper sentiam in bonitate de dulcedine Domini mei Jesu Christi, semper oculi mei ad misericordiam ejus: sciens nimirum et quandoque in me experiens, longe efficaciorum ejus dulcedinem ad consolandum, quam vitæ meæ amaritudinem ad eum desolandum; multoque promptiorem ejus benignitatem ad indulgendum, quam meam

debeamus, in hoc genere gratiam Deo gratum facientem, et gloriam in futuro repouit, n. 5. In epistola 42, ad Henricum Senonensem, n. 13, Mosis quidem excessum amoris volentis fratrum causa deleri de libro vitæ et Pauli anathema esse cupientis, ad gehennam ipsam extendit, sed cum bona conscientia, quæ non competit damnatis, quorum mentio est hac in epistola.

iniquitatem ad delinquendum. Scio utique, quia non est iniquitas, sicut iniquitas **371** mea: sed e regione, non est dolor sicut dolor ejus. Si supra modum peccavi, non despero, quia supra modum doluit, in quo respiro. Si exasperatur Deus immanitate sceleris mei, mitigatur procul dubio in dolore satisfactionis Filii sui: quia mitis et innocens Agnus in cruce pendens, utpote qui coram tondente se obmutuit, non impropere circumstantibus, et insanientibus in eum; sed dulciter suggerit transeuntibus per viam, et respicientibus ad eum. Sic enim scriptum est: *O vos omnes qui transitis per viam, attendite, et videte si est dolor sicut dolor meus.* (*Thren. 1, 12.*) Hoc siquidem de cruce clamat transeuntibus. Sed unde transeuntibus? De mundo, non cum mundo. Qua, et quo transeuntibus? Per viam momentaneae paupertatis, ad divitias aeternae felicitatis. Id enim quod in praesenti est momentaneum et leve tribulationis nostrae, supra modum in sublimitate aeternum gloriae pondus operatur in nobis: si tamen contemplerur non ea quae videntur, sed quae non videntur (*II Cor. vi, 17, 18*).

9. Non haec scribo vobis, ut in peccatis securius delectemini: quia Altissimus, qui et ipse Jesus Christus, odio habet peccatores, et misertus est poenitentibus. Si poenitentia, imo quia poenitentia est vobis necessaria, locus et tempus poenitentiae vobis non deest. Ecce enim tempus acceptabile in quo, etsi non cruormartyrum, labor temen in Christo antiqui serpentis astutiam triumphat, et dejicit fortitudinem. Locus autem apud nos idoneus et delectabilis, non ad gaudendum, sicut in saeculo, sed ad lugendum quod commissum est in saeculo: ubi quidem multum subtiliter et utiliter praedicatione seniorum, sed multo subtilius et utilius examinatione conversationis eorum, et in malo destruimur, et instruimur ad bonum. Deus autem totius misericordiae et consolationis faciat vos socios nostrae

(1116) Antea epistola 367.

(1117) Duas sequentes epistolas Horstius huc retulit et tomo primo Annalium Bernardi Brito-Lusitani, qui alias sub nomine ducissae Lotharingiae ad Bernardum, et Bernardi ad eam litteras ex Gallico (si ei credimus) idiome translatae vulgavit. Sed alium ejusmodi epistolarum fidejussorem optamus. Certe Bernardi genius, stylus, modestia in eis desiderari videntur. Genuina est Bernardi epistola 308 ad Alfonsum Regem; itemque Petri abbatis Clarae-Vallensis octavi epistola ad Regem Portugalliae, cui gratias agit ob relevatam suorum fratrum inopiam et oblationem monasterii de Castineria, apud Chesnium tomo IV, pag. 480. Quae sequuntur notae Horstii sunt.

(1118) Rem gestam vide prolixè narratam apud Henriquez in Fasc. lib. 1 dist. 4, cap. 27; et in Menologio ad diem vigesimam Augusti, pag. 273, ubi videbis Bernardum, etsi in Galliis agentem, velut alterum Moysen, extensis in caelum manibus, Alfonso in Lusitania Scalabim munitissimam Saracenorum urbem oppugnanti, tanquam alteri Josue, suppetias et victoriam contulisse: idque quia sola nominis ejus fama permotus Alfonso opem illius, licet tanto intervallo distantis, imploraverat.

(1119) Memorabile Bernardi vaticinium, quod

congregationis, ut sitis participes illius internae consolationis, quam in vobis quandoque sentire, sed a nobis nunquam potestis audire. Vale.

EPISTOLA CDLXIII (1116).

AD ALFONSUM REGEM PORTUGALLIE (1117).

Rex, obtenta de Saracenis victoria, reus voti de condendo Cisterciensibus monasterio tenebatur. Itaque postulat e Clara-Valle monachos Bernardus mittit in Lusitaniam.

Christianissimo et pio ALFONSO regi Portugallorum, BERNARDUS, Clarae-Vallis vocatus abbas, modicum id quod est.

Benedictus Deus, et Pater Domini nostri Jesu Christi, Pater misericordiarum, et Deus totius consolationis, qui consolatus est vos in tribulatione vestra, dum abstulit opprobrium Saracenorum a cervicibus vestris. Ceciderunt muri Jericho, cecidit Babylon magna, destruxit Dominus munitiones inimicorum suorum, et extulit cornu populi sui: quod etiam antequam fieret rescivimus, revelante Spiritu, qui ubi vult spirat absque auditione vocis. Propter quod animas nostras affliximus, et tam parvitas mea, quam reliqui fratres mei coram Domino provoluti, decertantibus manibus vestris, robur et fortitudinem postulabamus (1118), et ex eo quod iniquitates nostrae vestram non impediverunt felicitatem, summe laetati sumus. Rescivimus etiam ingentem pietatem, qua commotus votum de aedificando cenobio Altissimo devovistis. Quapropter mittimus hos filios, quos lacte doctrinae ab ineunabulis religionis Christo nutritivimus: quatenus nos ipsos celsitudini vestrae commendantes, piam voti intentionem ad debitam executionem perducant, illud condentes monasterium, in cujus duratione et **372** integritate indelebile habebitis elogium regni vestri, et in divisione reddituum dividetur a vobis corona vestra (1119.) Servet vos, et illustrem regi-

nostris annis complevit eventus. Sed id te malo ex ipsis ejus gentis auctoribus plenius cognoscere. Audi ergo Angelum Manriquez Lusitanum Ordinis Cisterciensis theologum: « Quod autem ibi dicit, in divisione reddituum, dividetur a vobis corona vestra, nostris temporibus evenit. Sabastiano enim in Africa misere extincto, Henricus cardinalis regnum obtinuit, qui partem reddituum monasterii Alcobaciensis aulico cuidam assignavit, et rex brevi fato cessit, nullum haerem relinquens: et rex Hispaniarum Philippus II in haereditatem intravit, extincta antiqua Lusitanorum regum progenie. In dicto autem monasterio mille monachi simul habitabant, qui die ac nocte incessanter divinis laudibus insistebant. Qui divisi erant per decanos tali ordine, ut in choro laus perennis haberetur. Primis enim post absolutas laudes matutinas e choro egredientibus, alii succedebant; quibus etiam abeuntibus, alii intrantes easdem decantabant, ita ut nunquam chorus sine monachis videretur. » Sic prophetiam hanc explicat R. P. Angelus Manriquez in Laurea evangelica, et in Annalibus, et ex eo Henriquez in Fasc. c. lib. 1, dist. 4, cap. 27, et rursus in Menologio ad diem vicesimam Augusti.

Hic occurrit opportune non minus memorabile consilium, seu potius vaticinium de eodem Henrico

nam consortem Salvator cunctorum, et benedicat prolem vestram, ut videatis filios filiorum vestrorum, gaudentes in possessionibus vestris.

EPISTOLA CDLXIV (1120).

AD JOANNEM CIRITAM (1121).

Cognito divinitus ejus zelo ac desiderio, mittit e Clara-Valle monachos ad fundandum in Lusitania monasterium.

Venerabili fratri, Deo dilecto, et in via saeculi hujus socio nostro JOANNI CIRITAE, BERNARDUS, Clarae-Vallis vocatus abbas, salutem salutis auctore.

Permittente Patre misericordiarum, et Deo totius consolationis (1122), qui non sinit animas peccatorum peccatis damari, scivimus de Fraternitate tua, quo pacto assiduis orationibus pro peccatorum venia peccatus divinum pulsare non desinis: et quia vir desideriorum es, adimplevit Dominus desiderium tuum, dum nobis aperuit exaudiri deprecationes tuas (1123). Et qui in eadem societate nos tibi sociavit, qui duobus discipulis euntibus Emmaus se socium praebuit; mittimus hos filios, quos lacte evangelicae doctrinae Domino nutritivimus, ut quocumque rege Lusitaniae, sed jam tum cardinale et archiepiscopo Eborensi, quod in Vita S. Caroli Borromaei legisse memini, nec abs re futurum puto, si hic in gratiam lectoris addidero. « Sebastiano Lusitaniae rege absque filiis mortuo, creatus est rex Henricus S. R. E. cardinalis ejus patruus, quem vehementer rogatum, regni optimates, praesules, populi que exoraverunt, ut uxorem vellet ducere: sperabant enim ex eo, quamvis aetate confecta, procreandum in imperio qui succederet. Praeter universi regni solatium, pietati religionique valde consentaneum esse, discordiis, bellis calamitatibus occurrere, quae Henrico mortuo, nullo regiae domus relicto, successore, propemodum necesse erat existere. Henricus, ut episcopus, religione solvi, uxorisque ducendae facultatem a Gregorio pontifice sibi concedi postulat. Eodem tempore Mediolanum ad Carolum dat litteras: adductum se a Lusitanis suis, ut conjugio consentiret: quo tanquam unico remedio tranquillitati provinciae posset consuli: grave admodum sibi esse, ducereque id cuiusdam loco sacrificii, in quo se ipsum pro suorum salute immolaret: sed publicae quieti cedendum judicasse. Vehementer igitur rogare, ut, quantum eniti posset, ad eam concessionem Pontificem perducere conaretur. Idem viri principes alii majorem in modum a Carolo postulant, negotiumque ejus auctoritati commendant.

« Carolus amicissimi optimique regis postulationi, non quod is velle videtur, sed quae sanctae Ecclesiae putaret conducere, respondet: Magni quidem interesse videri, quaerere Lusitanis, qui ei sine controversia legitime posset in regno succedere: sed tali antistiti potestatem facere conjugii, rem omnium videri gravissimam, neque ullo unquam tempore concessam. Personae Deo dicatae, in alio genere, factam quandoque dici potestatem nuptiarum: quod nullo tamen satis certi probatique auctoris testimonio fere confirmatur: omnino exoptatos ejusmodi nuptiarum, vel publicae quietis, vel successionis eventus minime contigisse: maxima etiam inde publice ac privatim exstitisse incommoda, unde magnae utilitates expectarentur: probandam magis atque imitandam quorundam regum continentiam, qui matrimonio conjuncti, cum recte ac legitime filios possent suscipere, nulla tamen haereditatis successorisve habita ratione, singulari castimoniae studio, tali

miseratio divina disposuerit, et caeleste aliquod micaverit signum, monasterium condatis: in quibus te ipsum signiferum et ducem caeterorum elegit, ut et principia agas, et actum ad exitum ducas, ductumque Deo, et ejus Praecursori offeras.

EPISTOLA CDLXV (1124).

AD ABBATEM SANCTI-BENEDICTI.

Domino abbati Sancti-Benedicti, frater BERNARDUS de Clara-Valle, sanctam accipere benedictionem.

Oportet ut ex instanti festinetis ad dominum Regem, et totam confusionem nostram, et quomodo proditi sumus, ei tanquam benigno domino nostro plenissime indicetis. Et quia gaudemus ex parte, quod negotium ejus in causa nobis fuit hujus anxietatis, pro eo siquidem quod domino Senonensi consulimus; de die statuenda, quod nobis bene ante promiserat, ita confudit, sic in nos vindicans Regis amorem. Petite et ab eo litteras efficacissimas super hoc negotio, ut dominus Papa omnimodis confirmet, quod fecerunt filii obedientes, duo scilicet episcopi: quia et sibi gratissimum, et Ecclesiae necessarium est. Nec noceat quod ita tertius se subtraxit, inobtemperantiam usu abstinerunt, quanto magis qui caelibem vitam professi sine singulari quadam venia sese ad connubium referre non poterant? Quae dixerat, allatis exemplis confirmavit. Postremo in re tanta tamque difficili, nihil se aliud probare posse dixit, quam ut quibus de causis ea facultas postulanda videretur, ea causae summo Pontifici candidè, nulloque studio referrentur: quod is pro summa auctoritate divinoque afflatu judicasset, aequo animo voluntateque acciperetur. De re graviter ad pontificem scripsit, quid sibi maxime probaretur, indicavit: eventus qualis fuerit, ignorat nemo. » Ita gravissimus scriptor Vitae sancti Caroli Borromaei Carolus a Basilica, episcopus Novariensis.

Exstat in Spicilegii tomo VIII diploma Joannis regis Portugallensis, qui Menendo Alchobaziae abbati monasterium Ceicense tradit aera MCCXXXIII.

(1120) Antea epistola 368.

(1121) Alias, *Ziritam*. Fuit is abbas et fundator monasteriorum Sancti Joannis de Tarouca, Sancti-Christophori, et Santi-Petri de Aquilis.

(1122) Eadem verba initio superioris epistolae; et infra, « lacte evangelicae doctrinae. » Sane quod ait de condendo monasterio, « ubi caeleste aliquod micaverit signum » a Bernardi moribus et genio alienum videtur.

(1123) Henriquez, ait Horstius, in Vita Joannis Ciritae modum exauditionis explicat. Nimirum B. Bernardo anno 1119, vigesima quarta junii, post Vigilium laudes orationi in choro insistenti S. Joannem Baptistam apparuisse, jubentem, ut in remotiores Hispaniae oras coloniam monachorum dirigeret, locum a Deo monstrandum monasterio congruum. Hinc Bernardum octo ex suis delegisse, nempe Boemundum, Aldebertum, Joannem, Bernardum, Cisinandum, Rolandum, et Alanum eosque de divina voluntate communitos in Hispaniam misisse: qui Joannem Ciritam, dato per S. Bernardum indicio, invenientes, ejus ductu et auspiciis principis, monasterium Sancti-Joannis de Tarouca construxerint. Vide Henriquez in Fasc. lib. 1, dist. 19, et Manriquez in Annalibus anno 1119, cap. 3.

(1124) Haec epistola cum sequente edita est apud Chesnium, tomo IV, sed neutra stilum Bernardi sapit.

diens mandato apostolico, et regalium contemptor monitorum : qui si ad eum venerit, sentiat nostram injuriam, et injuriam singularem, Regi non placere. Salutate charissimum nostrum cancellarium, et rogate, ut tales super hoc litteras scribat, quæ et suum probeant, et regium erga nos redolere inveniantur affectum, sicut præsumimus de utroque.

EPISTOLA CDLXVI.

AD LUDOVICUM REGEM.

LUDOVICO excellentissimo regi Francorum, domino

A suo, BERNARDUS abbas Claræ-Vallis salutem. Scitis, mi domine, qualiter et ego, et res meæ sub tutela vestra positæ sint. Unde de amicitia vestra **373** confidens, hunc clericum J. latorem præsentium precario commendo : quatenus vestra Sublimitas, si opus sit, ipsum domino Papæ commendet, et querimoniam ipsius super pecunia episcopo nostro credita veram et justam esse me attestante credatis. Valete.

II.

NICOLAI CLARÆ-VALLENSIS IN PERSONA S. BERNARDI

EPISTOLA CDLXVIII (1125).

NICOLAI CLARÆ-VALLENSIS AD COMITEM ET BARONES BRITANNIÆ, IN PERSONA DOMINI CLARÆ VALLENSIS PRO NEGOTIO CRUCIS (1126).

1. Commota est et contremuit terra, quia Rex cæli perdidit terram suam, terram ubi steterunt pedes ejus : inimici crucis ejus unanimiter simul adversus eum testamentum disposuerunt, et qui oderunt eum extulerunt caput. Dixerunt in corde suo cognatio eorum simul : Hæreditate possideamus sanctuarium ejus. Officinas redemptionis nostræ evertere moliantur, et loca Christi sanguine dedicata profana contendunt. Præcipue autem illud christianæ religionis insigne, sepulcrum, inquam, in quo sepultus est Dominus majestatis, ubi facies ejus sudario ligata est, omni nisu nituntur evellere. Agitant manus suas super montem filiæ Sion : et nisi Dominus custodierit, prope est ut irruant in civitatem sanctam Jerusalem, in civitatem Dei viventis, super quam invocatum est nomen ejus. Populi christiani partim conjiciuntur in vincula, partim trucidantur sicut oves occisionis. Vides et dissimulat ille magnus providentiæ oculus, ut videat si est intelligens aut requirens Deum, si sit qui doleat vicem ejus, qui restituat hæreditatem suam sibi. Et cum omnia possit, cui subest omnia posse cum voluerit, vult tamen nomini christiano victoriam adscribere, et super tribulantes eos mittere manum suam.

2. Propterea instantissima postulatione domini Regis, apostolicoque præcepto in paschali solemnitate ad Verseliacum celeberrimum locum advenimus, ubi dominus Rex cum principibus regni et populo multo ad diem festum convenerat. Expositus est autem lacrymabilis iste dolor in conspectu omnium, et recitatae sunt litteræ istæ domini Papæ, quarum exemplar universitati vestræ transmittimus. Emollivit autem corda eorum Spiritus sanctus : et statim Rex cum multa multitudine principum, et innumerabili populo, signo crucis Christi armatus est. Diffun-

(1125) Scripta anno Christi 1146.

(1126) Confer epistolam 363, ad cujus imitationem hæc scripta est.

B dicitur autem benedictio ista per universam terram, et certatim evolant omnes ad suscipiendum signum salutis in frontibus et in humeris suis. Et quia terra vestra fecunda est virorum fortium, et militari juventute referta, decet vos inter primos, et cum primis ad tam sanctum opus accedere, et armatos ascendere ad serviendum Deo viventi. Eia igitur, fortissimi milites, accingimini ; et qui non habet gladium, emat eum. Nolite deserere solum Regem vestrum, Regem Francorum, imo Regem cælorum, pro quo ipse tantum viæ et laboris suscipit. Venit ad vos homo Dei dominus Carnotensis, qui plenius vos doceat quæ dicta et facta sunt, et ostendat largissimam veniam, quæ in litteris domini Papæ, super eos qui cruces susceperunt, continetur. Pro illo qui pro vobis mori dignatus est, defendite loca mortis ejus et redemptionis nostræ, ne quando dicant gentes : Ubi est Deus eorum ? ut vos faciat victoriosos in terris, in cælis gloriosos, sponsus Ecclesiæ, filius Mariæ, Dominus Deus noster.

EPISTOLA CDLVXIII (1127).

EJUSDEM AD MANUELEM COMNENUM CONSTANTINOPOLITANUM IMPERATOREM, IN PERSONA DOMINI CLARÆ-VALLENSIS.

Ut filium comitis Theobaldi faciat novum militem (1128).

Sublimi et glorioso MANUELI, Constantinopolitano imperatori, frater BERNARDUS Claræ-Vallensis vocatus abbas, salutem et orationes.

1. Quod tantæ audeo scribere majestati, non insolentia temeritatis est, sed confidentia charitatis. **374** Quis enim ego sum, aut quæ est domus patris mei in Israel, ut tanti nominis Imperatorem nostris litteris audeam prævenire ? Pauper enim sum ignobilisque persona, longo terrarum spatio et vastissimi maris interjectu remotus a præsentia vestræ Sublimitatis. Quid ergo tantæ sublimitati cum tanta humilitate, si non daret mihi fiduciam humilitas Christi, in qua, et de qua reges terræ et omnes populi,

(1127) Scripta anno Christo 1146.

(1128) Agitur de Henrico ad quem epist. 179. Quoad cætera, vide epist. 363.

principes et iudices gloriantur ? Ad nos enim usque pervenit magnificentia et gloria nominis vestri, quæ longe lateque dilatata est super terram. Hujus rei gratia flecto genua mea ad Patrem spirituum, ex quo omnis paternitas in cælo et in terra nominatur, ut de regno illo ad regnum illius transferamini, cujus regnum, regnum est omnium sæculorum.

2. Nullis igitur meis meritis præcedentibus audeo mittere ad thronum gloriæ vestræ præsentium latorem, juvenem magnæ nobilitatis, ut eum sacramentis militaribus appiceis, et accingatis ei ense contra inimicos crucis Christi, qui adversus eum extulerunt caput. Et juveni quidem sublimium patebat aditus curiarum : sed altiori consilio mittimus ad illius imperii vestri gloriam singularem, ut memor sit omnibus diebus vitæ suæ, a quo militaris disciplinæ dignitatem susceperit. Nequaquam autem has ivissem in preces, nisi Christus esset in causa, pro quo tantum viæ pariter et laboris assumpsit. Quidquid illi, vel pro illo feceritis, mihi factum est.

3. De cætero, gloriosissime Imperator, nunc opus est ostendendi et extendendi abundantiam suavitatis vestræ. Commota est et contremuit terra, quia Rex cæli perdidit terram suam, terram ubi steterunt pedes ejus. Prope est enim ut irruant inimici Domini in civitatem suam, etiam in illud gloriosum sepulcrum, ubi virgineus flos Mariæ linteis et aromatibus conditus est, unde et resurrexit ille primus et maximus flos qui apparuit in terra nostra. Propterea ad præceptum domini Papæ, et ad qualemcumque exhortationem nostram Francorum Rex et innumerable multitudo principum, militum, populorum, transitura est per fines vestros ad civitatem Dei viventis. Vestrum erit eos honorifice suscipere, et agendum nunc pro loco quem tenetis, pro potestate quam accepistis, pro dignitate qua polletis, pro divitiis quibus abundatis : quod conveniat imperiali excellentiæ, honori personæ vestræ, et saluti animæ vestræ in æternum, et in sæculum sæculi. Inter quos at ante quos filium comitis Theobaldi illustrissimi principis vobis sollicitius commendamus, non tantum unum de cæteris, sed præ cæteris unum. Juvenis est, nobilis est, bonæ indolis est, et primitias suæ militiæ, non malitiæ sed justitiæ consecravit : filius etiam est hominis illius, qui propter veritatem et mansuetudinem et justitiam diligitur et honoratur inter principes terræ. Pro his omnibus vos participem facimus omnium beneficiorum quæ in domo nostra fiunt et fient, ut vos faciat victoriosum in terris, in cælis gloriosum, Sponsus Ecclesiæ, filius Mariæ, Dominus Deus noster.

(1129) Existimamus hunc esse Lucanum seu Lucensem in Italia episcopum, qui Petrum Lombardum Bernardo commendavit, supra in epistola 410,

EPISTOLA CDLXIX.

EJUSDEM AD LUCANUM EPISCOPUM (1129) IN PERSONA DOMINI CLARÆ-VALLENSIS.

Incitativa ad fortitudinem.

Venerabili domino LUCANO episcopo, BERNARDUS, in luce vivere et in luce mori.

1. Positus estis in sublimi loco, et opus est sublimi animo, qui vos doceat : quia cathedra, quam accepistis, oneris est, non honoris ; operis, non nominis ; virtutum denique, non divitiarum. Sic enim ait illa cælestis fistula, de cujus et in cujus pectore verbum Domini personabat : *Si quis, inquit, episcopatum desiderat, bonum opus desiderat (I Tim. III, 1). Opus, non dignitatem.* **375** Quia ergo manum vestram misistis ad fortia, opus est vobis fortitudine : quia speculator domui Israel factus estis, opus est prudentia : opus est aurea temperantiæ mediocritate, quia sapientibus et insipientibus debitor estis. Porro in consummationem virtutum, justitia vestiri vos oportet, qua unicuique reddetur quod suum est, dicente Scriptura : *Sacerdotes tui induantur justitiam (Psal. cxxxI, 9).* Felix hæc quadriga, et auriga ejus beatus, qui in humilitatis temone præsidens, virtutum rotas ad ductum et conductum ipsius inclinat.

2. Humilitas virtutum magistra, singularis filia summi Regis, a summo cælo cum cælorum Domino descendens, in cælestibus animis æternam posuit mansionem. « Sine humilitate per prudentiam eligere quod diligendum est, » sicut Sapiens ait, « erronea discretio est : adversa per fortitudinem superare, tacens victoria : illecebris per temperantiam resistere, tumultenta sobrietas : operibus justitiæ insistere, palliata superbia. » Sola est humilitas quæ virtutes beatificat, et perennat : quæ vim facit regno cælorum, quæ Dominum majestatis humiliavit usque ad mortem, mortem autem crucis. Verbum enim Dei in sublimi constitutum, ut ad nos descenderet, prior humilitas invitavit ; veritas, qua se promiserat venturum, compulit ; puritas uteri virginis suscepit : salva Virginis integritate, potentia eduxit, obedientia in omnibus deduxit, patientia animavit, charitas verbis et miraculis manifestavit. Hæc in corde pontificis alta radice radicari debet, atque fundari : qua cedente, omnis conventus virtutum vel opprimitur, vel succumbit. Factus sum insipientis, vos me coegistis. Non erat quidem meum docere episcopum : sed amicum admonere, et meum est, et omnium qui noverunt veritatem charitatis. Reliqua vobis communis filius illic plenius et planius viva voce referet. Neque enim litteris committendum, **376** quod etsi quosdam docere, quibusdam tamen nocere potuisset.

Ubertum an Gregorium, quorum ille anno 1140, hic anno 1146 electus est, testante Ughello in Italiæ sacræ tomo I.